Centralhandelskammaren
KESKUSKAUPPAKAMARI

24.4.2007

Keskuskauppakamarin talouspoliittinen kannanotto

HALLITUKSEN TAVOITTEET EDELLYTTÄVÄT NOPEITA TALOUSUUDISTUKSIA

Maailmantalous on kasvanut viimeiset viisi vuotta ripeää 4,5 prosentin vuosivauhtia ja kasvun odotetaan jatkuvan edelleen lähivuosina vahvana. Aasia pysyy maailmantalouden veturina. Kuluvana vuonna Kiinan talous kasvaa arvioilta 10 prosenttia ja muissakin BRIC-maissa (Brasilia, Venäjä, Intia ja Kiina) kasvu jatkuu voimakkaana. Japanin taloutta koskevat kasvuarviot ovat 2 prosentin tuntumassa ja Euroalueen talouskasvun ennakoidaan jatkavan 2,5 prosentin kasvu-uralla. Yhdysvalloissa kasvu hidastunee tänä vuonna vajaaseen 3 prosenttiin, kun yksityinen kulutus jää viime vuosia vähäisemmäksi. Yhdysvaltain asuinrakentamisen lasku viittaa siihen, että velkaantuneet kotitaloudet ovat alkaneet tervehdyttää rahoitusasemaansa. Tämä johtaa kulutuskysynnän kasvun hidastumiseen.

Aasian painoarvon nousu maailmankaupassa merkitsee sitä, että Yhdysvaltain talouden kasvun hidastuminen ei enää hidasta maailmantalouden kasvua samalla tavalla kuin aikaisemmin. Yhdysvaltain kasvun mahdollinen odotettua nopeampi hidastuminen heikentäisi kuitenkin myös Euroopan ja Aasian maiden vientimahdollisuuksia. Muita epävarmuustekijöitä maailmantaloudessa ovat kehittyvien maiden talouksiin liittyvät osake- ja asuntomarkkinoiden häiriöt sekä talouksien ylikuumenemiseen liittyvät tarjontapuolen rajoitteet. Näkymät ovat kuitenkin edelleen hyvät. Esimerkiksi Maailmantalouden ja Länsi-Euroopan talouskehitystä ennakoivat Kansainvälisen kauppakamarin ja CES-Ifo:n suhdanneindikaattorit ovat selvästi pitkän aikavälin keskiarvoa korkeammalla.

Suomen talouden lyhyen aikavälin näkymät ovat suotuisat vaikka suhdannehuippu on ohitettu…

Maailmantalouden hyvän kehityksen seurauksena myös Suomen talouden lyhyen aikavälin näkymät ovat edelleen hyvät, vaikka kokonaistuotannon kasvun odotetaankin vuonna 2007 laskevan lähemmäs Euroalueen keskikasvun tasoa. Kokonaistuotannon ennakoidaan kasvavan kuluvana vuonna noin 3 prosenttia.

Työllisyyden kehitys on talouden kasvun seurauksena Suomessa ollut suotuisaa ja viime vuonna syntyi 43000 uutta työpaikkaa. Tänä vuonna työllisyys kohenee edelleen, mutta hidastuen, kun vientikysynnän ja kotitalouksien ostovoiman kasvu vaimenee. Uusia työpaikkoja syntyy teollisuuden asemesta ensi sijassa yksityiselle palvelusektorille.

….mutta pitkän aikavälin näkymät ovat sitäkin haasteellisemmat

Suomen EU- ja EMU-jäsenyydet ovat eliminoineet kotimaiset rahapoliittiset riskit ja luoneet työmarkkinoille toivotun inflaatiokurin. Yrittäjyyden yleisten edellytysten kannalta makrotalouden vakauttaminen onkin ollut merkittävä myönteinen asia. Vakaus ei kuitenkaan yksin riitä, sillä talouden kasvu edellyttää dynamiikkaa. Teknologian muutokset ja globalisaatio korostavat mikrotaloudellisen sopeutumiskyvyn merkitystä makrotason tavoitteiden rinnalla. Pitkän aikavälin näkökulmasta talouden rakenteelliset uudistukset ovatkin erittäin tärkeitä.

Keskuskauppakamari tukee talouspolitiikkaa, joka parantaa talouskasvun, talouden uudistumisen ja yrittämisen yleisiä edellytyksiä. Suomen työ- ja pääomapanoksen kehittyessä vaisusti, tulee lähivuosien talouskasvu pääasiassa tuottavuuden kasvusta. Tuottavuuden kasvua hidastaa työpaikkojen vähentyminen korkean tuottavuuden aloilla ja lisääntyminen matalamman tuottavuuden aloilla. Keskuskauppakamari näkee myönteisenä sen, että hallitusohjelma ottaa hyvinvoinnin lisäämisen perustaksi osaamisen, yrittäjyyden ja uudistumiskyvyn. Keskuskauppakamarin mielestä tuottavuuden kasvun nopeutuminen sekä yksityisellä että julkisella palvelusektorilla on erittäin tärkeää. Tämän lisäksi julkisen sektorin kokoa on pystyttävä arvioimaan kriittisesti. Keskuskauppakamari pitää olennaisena, että hallitus tekee tehokkaita rakenteellisia uudistuksia, keventää verotusta ja kannustaa yrittäjyyttä. Erityisesti tulee välttää kilpailulle haitallisten tukien lisäämistä.

Hallituksen talousstrategia on kunnianhimoinen tavoitellessaan talousennusteita nopeampaa kasvua

Uudella hallitusohjelmalla tavoitellaan selvästi talousennusteita nopeampaa talouskasvua. Talousstrategian tavoitteena on lisätä suomalaisten hyvinvointia parantamalla edellytyksiä työllisyyden tuntuvalle kohenemiselle ja tuottavuuden kasvun nopeutumiselle. Hallitusohjelma lähtee siitä, että mikäli kansainvälinen talous kehittyy suotuisasti ja palkkaratkaisut ovat työllisyyttä tukevia, työpaikkoja voi hallituskaudella syntyä 80 000-100 000. Työllisyysaste nousisi tällöin 72 prosenttiin vaalikauden loppuun mennessä.

Tavoitteet ovat selvästi Valtiovarainministeriön helmikuussa 2007 julkaiseman julkisen talouden liikkumavaraa koskevan peruslaskelman oletuksia korkeammat.[1] Laskelman mukaan julkisen talouden ylijäämä vaalikauden lopulla olisi 3 prosenttia. Kestävyyskriteerit[2] täyttävä ehto ylijäämälle olisi 4 prosenttia BKT:sta. Kestävyysvaje olisi arviolta prosentin kokonaistuotannosta eli n. 2 mrd euroa. Laskelman mukaan veronkevennyksiin tai uusien menojen lisäyksiin ei näin ollen jää liikkumavaraa.

Julkisen talouden kestävyys on tärkeä kriteeri menovolyymin ja veronalennusten mitoituksessa ja ajoituksessa, sillä ikäsidonnaiset menot kasvavat Suomessa lähivuosina nopeasti. Suomessa julkinen talous on varautunut ikärakenteen muutokseen monia EU-maita paremmin. Valtiontalous on tasapainottunut ja valtion velka supistunut.[3] Julkisen talouden liikkumavaran huolelliseen arviointiin on siitä huolimatta kiinnitettävä erityistä huomiota.

Kansainvälisellä suhdannetilanteella on eritäin suuri vaikutus Suomen talouspolitiikan tavoitteiden saavuttamiseen. Viime vaalikausi alkoi matalasuhdanteesta ja päättyi korkeasuhdanteeseen. Nyt on varauduttava kasvun hidastumiseen. Hallitus arvioi ikääntymiseen varautumisen riittävyyden vielä hallituskauden aikana. Keskuskauppakamarin mielestä eläke- ja muiden ikäsidonnaisten julkisten menojen kasvua tulee hillitä jo alkaneella hallituskaudella. Menot uhkaavat kasvaa talouden kasvua nopeammin. Yhtenä keinona tulisi toteuttaa työeläkemaksun katto.

[1] Vaalikauden keskimääräinen vuotuinen kasvuvauhti on siinä 2,4 prosenttia. Laskelmassa työllisyysaste kohoaisi vaalikauden lopulla lähelle 70 prosenttia ja työttömyysaste alenisi noin 6 prosenttiin. Arvio ei sisällä uusia poliittisia linjauksia, ainoastaan aiempien sitoumusten vaikutukset tulevien vuosien menotasoon. Arvion oletus tuloveronkevennyksestä on inflaatiotarkistukset mukaan lukien n. 1 miljardi euroa vaalikauden loppuun mennessä.

[2] Kestävyyden kriteerinä käytetään sitä, mitä tapahtuu julkiselle velalle kun ikäsidonnaiset menot kasvavat. Jos muuttumattomalla veroasteella julkinen velka vakautuu EMU-kriteerien ehdot täyttävälle tasolle julkisen velan katsotaan olevan kestävällä pohjalla.

[3] Suomen valtion velka on nyt alle 60 mrd. euroa eli noin 35% suhteessa bkt:hen. Koko julkisen sektorin velka on noin 39% bkt:sta.

Hallitusohjelmassa uusia menoja ilmoitetaan lisättävän 1,3 miljardia euroa 8.3.2007 menokehykseen verrattuna ja veroja puolestaan kevennettävän 1,8 miljardia euroa nettomääräisesti. Menolisäyksen ja veronalennusten kattamiseksi hallitus pyrkii lisäämään julkisen talouden edellyttämää liikkumavaraa ensisijassa työllisyys- ja tuottavuuspolitiikalla. Valtiontalouden ylijäämätavoitteeksi hallitusohjelma mainitsee yhden prosentin BKT:sta samalla kun hallitus ilmoittaa sitoutuvansa vakausohjelman toimintalinjaan. Hallitusohjelmassa todetaan, että menojen osalta noudatetaan kehysmenettelyä ja että julkisen talouden tasapainolle asetetaan vähimmäistavoite.

Työn verotuksen keventämistä jatkettava

Uudessa hallitusohjelmassa on sovittu, että tuloverotuksen keventämistä jatketaan. Vaalikauden aikaisten kevennysten yhteismääräksi on ilmoitettu 1,2 miljardia euroa. Kun tämä tarkoittaa reaalista kevennystä, tavoite on kohtuullinen. Hallitusohjelmassa asetettujen työllisyystavoitteiden saavuttamisen kannalta vieläkin rohkeampi linja olisi ollut perusteltu. Elintarvikkeiden arvonlisäverokannan alentamisessa on hyviä piirteitä, mutta myönteisen talouskehityksen turvaamisen kannalta tähän uudistukseen kohdistettu kevennysvara, joka on vuositasolla noin puoli miljardia euroa, olisi ollut dynaamisten vaikutusten näkökulmasta viisaampaa käyttää työn verotuksen keventämiseen.

Keskuskauppakamari pitää tärkeänä hallitusohjelman mainintaa yritysverotuksen kansainvälisestä kilpailukyvystä huolehtimisesta. Tämä maininta tulee tulkita siten, että kansainvälisen kehityksen niin vaatiessa hallituksella on valmius esittää yhteisöverokannan alentamista. Hallitusohjelmassa on todettu, että kaavailtua verotuksen poistouudistusta ei toteuteta. Keskuskauppakamari pitää kirjausta rohkaisevana kannanottona investointeja suunnitteleville yrityksille.

Pääomaverojärjestelmämme on suhteellisen hyvässä kunnossa. Pienten osinkotulojen verotusta koskeva uudistus on sinänsä oikean suuntainen toimenpide, mutta tärkeämpää olisi ollut uudistaa osinkoverotusta kasvuyrityksiä kannustavalla tavalla. Perheyritysten jakaman voiton yhdenkertaisen verotuksen ylärajana olevaa 90 000 euron määrää olisi tullut vähintäänkin nostaa.

Sukupolvenvaihdoksia koskeva perintö- ja lahjaverolain muutos on merkittävä periaatteellinen uudistus. Perintö- ja lahjaveron poistaminen edistää huomattavasti yritystoiminnan jatkamisen edellytyksiä lähivuosina. Tieto veron poistumisesta pysäytti kaikki vireillä olevat sukupolvenvaihdokset. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että tarvittavat lainmuutokset valmistellaan välittömästi ja saatetaan voimaan mahdollisimman pikaisesti.

Energiaverotusta on tarkoitus kiristää 300 miljoonalla eurolla. Korotukset näyttävät kohdistuvan pääosin kotitalouksiin, jolloin energiatuotteiden hintojen nousua lisää vielä arvonlisävero. Paineita energian hinnan nousuun on muutoinkin näköpiirissä. Yhdessä verotuksen kiristämisen kanssa seurauksena voi olla tuntuva hintojen korotus, mikä heikentää kotitalouksien ostovoimaa. Tästä saattaa seurata kotimaisen kysynnän supistuminen, joka heikentää talouden suotuisaa kehitystä.

Työmarkkinoiden toimivuuden parantaminen entistä tärkeämpää työvoiman supistuessa

Hallituksen työllisyystavoitteen saavuttaminen vaatii suotuisan talouskasvun ohella tehokkaita toimia työn tarjonnan lisäämiseksi ja kohtaanto-ongelmien ratkaisemiseksi. Työvoiman supistuminen on Suomessa edessä jo lähivuosina. Seuraavan viiden vuoden aikana

35-59 -vuotiaiden ikäryhmä kutistuu 100 000:lla. Hallitusohjelmassa tavoitellun 80 000-100 000 uuden työpaikan luominen on vaikeampaa uudella kuin päättyneellä hallituskaudella.

Työvoiman saatavuusongelmat ovat työpaikkojen lisääntymisen myötä selvästi kasvaneet etenkin vuosien 2006 ja 2007 aikana. Ongelmat keskittyvät toistaiseksi vielä tietyille toimialoille, tiettyihin tehtäviin ja alueille, mutta talouskasvun jatkuessa työmarkkinoiden tilanne kiristyy. Tämän tilanteen ratkaiseminen näkyy työvoiman ulkopuolelle jäävien kotimaisten reservien tehokkaampana hyödyntämisenä, työttömien sijoittumisena paremmin aitoa kysyntää vastaavaan työhön sekä työperäisen maahanmuuton hyödyntämisenä kuten hallitusohjelmassa ja erityisesti sen ”Työn, yrittämisen ja työelämän” -politiikkaohjelman linjauksissa todetaan.

Työmarkkinoiden toimivuutta edistäviä tekijöitä uudessa hallitusohjelmassa ovat liikkuvuuden (esim. matkakulukorvausten yksinkertaistaminen, 2-asunnon kulujen verovähennyskelpoisuuden laajentaminen), joustavuuden ja sopeutumiskyvyn (esim. muutosturvan kehittäminen) lisääminen sekä ansiotuloverotuksen keventäminen. Näissä edistytään vain, jos taloudelliset kannustimet ovat kunnossa. Työn teon ja vastaanottamisen taloudellista kannustavuutta hallitusohjelma hakee 1,2 miljardin euron ansiotulon verotuksen keventämisen ohella myös sosiaaliturvauudistuksella. Keskuskauppakamarin mielestä myös työn vastaanottamisen velvoittavuuden lisääminen tukisi tavoitellun työllisyystavoitteen saavuttamista.

Työperusteisen maahanmuuton edistäminen on esillä ohjelmassa keinona kasvattaa työvoiman tarjontaa Suomessa. Haaste on kova, sillä korkeammin koulutettujen muuttotase on vuosina 2000-2005 ollut Suomessa negatiivinen. Hallitusohjelmassa esitetyt keinot työperusteisen maahanmuuton lisäämiseksi: mm. oleskelulupajärjestelmää selkeyttämällä ja saatavuusharkinnasta asteittain luopumalla ovat hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman[4] mukaisia edistämistoimia. Työperusteisen maahanmuuton keinovalikoiman konkretisointi uudella hallituskaudella laadittavassa työperäisen maahanmuuton toimenpideohjelmassa on kuitenkin toteutettava pikaisesti yleisten edistämislinjausten ja maahanmuuton arvojen ja reunaehtojen tultua selvitetyiksi.

Koulutusjärjestelmä on avainasemassa kotimaisen työvoiman paremmassa hyödyntämisessä. Rakenteellisia kohtaanto-ongelmia voidaan ratkaista myös monimutkaista aikuiskoulutusjärjestelmää yksinkertaistamalla, mihin hallitusohjelman aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksella tähdätäänkin. Koulutuksen painopisteen siirtäminen yritysten kanssa yhteistyössä toteutettavaan ammatilliseen koulutukseen, kuten oppisopimuskoulutukseen ja räätälöityihin koulutusratkaisuihin saa Keskuskauppakamarin tuen.

Työ- ja elinkeinoministeriön perustaminen viestittää uudistumishalusta

Keskuskauppakamari pitää työ- ja elinkeinoministeriön perustamista sekä aluehallinnon yksinkertaistamista erittäin myönteisinä toimina, jotka tukevat elinkeinopolitiikan organisaatioiden uudistamista. Työ- ja elinkeinoministeriöllä on Keskuskauppakamarin mielestä lähtökohtaisesti hyvät edellytykset vastata aiempaa tehokkaammin elinkeinoelämän ja työmarkkinoiden toimivuutta koskeviin Suomen talouden haasteisiin. Elinkeinoministeriöllä on myös hallinnonjaon osalta selkeästi paremmat mahdollisuudet koordinoida elinkeinopolitiikkaa, yrittäjyyttä ja työllistymistä tukevia politiikkatoimia. Aluekehitysohjelmien ja -rahojen keskittyminen yhteen ministeriöön mahdollistaa myös alueellisten toimien tehostamisen.

[4] Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma. Työhallinnon julkaisu 371/2006.

Keskuskauppakamari näkee julkisen sektorin tuottavuuden kehittämisen edelleen tärkeäksi alueeksi hallituksen talousstrategian toteuttamisessa. Hallitusohjelmassa mainitaan kunta- ja palvelurakenneuudistus sen eräänä välineenä. Valtioneuvosto antaa eduskunnalle selonteon kunta- ja palvelurakenneuudistuksen puitelaissa määriteltyjen tavoitteiden toteutumisesta vuonna 2009, jolloin arvioidaan ovatko hyvinvointivastuut kannettavissa kuntien suunnitelmista syntyvillä rakenteilla vai tarvitaanko ohjattua kunta- ja valtionhallinnon uudistusta. Keskuskauppakamari lähtee siitä, että valtionneuvosto ratkaisee tähän liittyvät ohjelmalliset kysymykset hallituskaudella 2007-2011.

Innovaatiotoiminnalla ja osaamisella kasvua ja hyvinvointia

Keskuskauppakamari kannattaa oppilaitosten mahdollisuutta valita toiminnalleen tarkoituksenmukaisin oikeudellinen muoto ja laajentaa rahoituspohjaansa ja autonomiaansa. Keskuskauppakamari näkee tärkeänä strategisten huippuosaamisen keskittymien (SHOK) luomisen yhteistyössä yrityssektorin kanssa tutkimuksen hyödyntämisen edistämiseksi. Tutkimuksen ja koulutuksen huippuyliopisto, jonka muodostavat Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen Korkeakoulu, avaa aivan uusia menestysmahdollisuuksia kansainvälisesti korkeatasoiselle tutkimus- ja kehitystoiminnalle. Keskuskauppakamarin mielestä se avaa uusia mahdollisuuksia ja väyliä toteuttaa asiakaslähtöistä innovaatiotoimintaa, jossa teknologisten innovaatioiden rinnalla myötävaikuttavat liiketoiminta- ja muotoiluinnovaatiot tai niiden yhdistelmät.

Kansainvälisen tason huippuosaamista ja innovaatiotoimintaa tulee Suomessa jatkossakin edistää korkeakoulujärjestelmää uudistamalla. Samoin T&K-menojen tavoitetason pitäminen 4 prosentissa BKT:sta on Keskuskauppakamarin mielestä tärkeää myös tällä hallituskaudella. Hallitusohjelmasta jäi kuitenkin uupumaan tutkimus- ja kehitystoiminnan kaupallistamisen edistäminen, mikä olisi tuottavuuden kohottamistavoitteen saavuttamiseksi erittäin keskeistä.

Keskuskauppakamari ehdottaa, että koulutuksesta tehdään Suomessa uusi vientituote mm. saattamalla opetus maksulliseksi EU ja ETA-alueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille. Hallitusohjelmassa mainittu mahdollisuus EU/ETA-alueen ulkopuolisten opiskelijoiden opiskelumaksuille kokeilumuotoisesti eräissä maisteriohjelmissa on Keskuskauppakamarin mielestä tärkeä, joskin vaatimaton askel oikeaan suuntaan.

Liiketoimintaympäristön kehittäminen ja kilpailukyky

Talouden kyky muuttua määräytyy osaltaan sen mukaan, kuinka nopeasti lainsäädäntö ja yhteiskunnan instituutiot kykenevät uudistumaan olosuhteiden muuttuessa. Markkinoiden toimivuudesta ja investointikannustimista huolehtiminen ovat tärkeitä keinoja edistää talouskasvua. Näihin muutoskyvyn haasteisiin hallitusohjelma vastaa monin Keskuskauppakamarinkin ajamin keinoin. Joiltakin osin ohjelma kuitenkin on puutteellinen tai epätarkka. Keskuskauppakamari esittää seuraavia toimia yritysten toimintaympäristöä parantamiseksi uudella hallituskaudella:

Energiakysymykset ja siihen liittyen ilmastonmuutoksen hillintää koskevat toimet ja sitoumukset ovat ajankohtaisia seuraavan hallituskauden 2007-2011 aikana. Keskuskauppakamari lähtee siitä, että myös energiapolitiikan on tuettava talouskasvua ja työllisyyttä. Suomen energiaintensiivisen teollisuuden vuoksi energiantuotannossa ei voida sulkea mitään vaihtoehtoa pois, kuten hallitusohjelmassa on todettukin. Keskuskauppakamari kannattaa pitkäjänteistä monimuotoisen energiatuotannon ja energiateknologian kehittämistä ja kansainvälistämistä.

Laadukkaat liikenneväylät ja kattava väyläverkosto vahvistavat Suomen ja sen alueiden kilpailukykyä, mikä puoltaa infrastruktuurihankkeiden pitkäjänteistämistä. Suomen kannalta strategisesti tärkeät kansainväliset hankkeet on syytä toteuttaa osana tätä politiikkaa. Keskuskauppakamari kiinnittää huomiota siihen että hallitusohjelmassa esitetty rahoituserä 35 miljoonaa euroa on todelliseen tarpeeseen nähden varsin vaatimaton. Hallitus toteaa lisäksi selvittävänsä käyttöperusteisten hinnoittelumallien käyttöönottoa ja älykkäiden tiemaksujen kokeilua. Keskuskauppakamari vastustaa liikenteen ruuhka- ja tiemaksujen käyttöönottoa niiden elinkeinotoiminnan kilpailukykyä heikentävien vaikutusten takia.

Yrityspolitiikan osalta hallitusohjelma kiinnittää huomiota kilpailun edistämiseen tuottavuuden kasvua lisäävänä elementtinä. Kilpailun lisäämisen tähtääviä toimia on useita mm. kilpailunrajoituslain uudistamistarpeiden kartoittaminen ja niiden toteuttaminen. Kaupan sektorin osalta hallitusohjelmassa todetaan, että kauppojen nykyisiä aukioloaikoja selkeytetään. Keskuskauppakamarin mielestä nykyisiä aukioloaikoja voidaan selkeyttää vain vapauttamalla sunnuntai-aukiolot kaikille kaupoille. Tämä lisää työllisyyttä ja verotuloja sekä saattaa Suomessa toimivat kaupat yhdenvertaiseen kilpailutilanteeseen paitsi keskenään, myös naapurimaidemme Ruotsin, Viron ja Venäjän kauppojen kanssa.

Venäjän merkitys Suomelle kasvaa kaikilla politiikan lohkoilla nopeasti. Vaikka hallitusohjelmaan ei sisällytetty erityistä poikkihallinnollista Venäjä-ohjelmaa, Venäjän merkitys on huomioitu uudessa hallitusohjelmassa selvästi paremmin kuin vanhassa. Suomen aktiivinen Venäjä-politiikka, sekä EU:n puitteissa että kahdenvälisesti, on ensiarvoisen tärkeää koko suomalaiselle elinkeinoelämälle.